

**МВС УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ
ФІЛІЯ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ
«ЦЕНТР ПРОБАЦІЇ»
В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**Збірник матеріалів науково-практичного
круглого столу
«ПОГОВОРИМО ПРО ПРОБАЦІЮ: ІСТОРІЯ
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА
ПЕРСПЕКТИВИ»
(присвячений сторіччю університету та сьомій
річниці прийняття
Закону України «Про пробацію»)**

11 лютого 2022 р.

Одеса 2022

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ФІЛІЯ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ «ЦЕНТР ПРОБАЦІЇ»
В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**Збірник матеріалів
науково-практичного круглого столу**

**ПОГОВОРИМО ПРО ПРОБАЦІЮ: ІСТОРІЯ
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**(присвячений сторіччю університету
та сьомій річниці прийняття
Закону України «Про пробацію»)**

11 лютого 2022 року

Одеса
ОДУВС
2022

УДК 343.84:343.24(477)

П43

*Тези доповідей друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення тез, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

П43 Поговоримо про пробацію: історія становлення, розвиток та перспективи: матеріали круглого столу. 11 лютого 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. с. 164

У збірнику представлено тези доповідей, які були оприлюднені під час круглого столу «Поговоримо про пробацію: історія становлення, розвиток та перспективи», що відбувся у Одеському державному університеті внутрішніх справ 11 лютого 2022 року. Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

УДК 343.84:343.24(477)

© ОДУВС, 2022

«ПРОБАЦІЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ»

Чекмарьова Ірина Миколаївна,
*к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Проблема злочинності неповнолітніх завжди актуальна для суспільства, адже молодь є формуючою основою майбутнього української нації. Кожна дитина, яка потрапила в скрутне становище, потребує елементарного спілкування, уваги, поради, допомоги тощо. Ця увага є набагато кращою мотивацією не вчиняти злочини у майбутньому, ніж покарання у вигляді ув'язнення. Тому зміна антисуспільних настанов свідомості з метою реабілітації та реінтеграції дітей, які вчинили правопорушення, нині здійснюється завдяки ефективному функціонуванню системи пробації.

Позбавлені можливості організовано проводити своє дозволя, неповнолітні потрапляють у сферу інтересів кримінальних осіб, які часто залучають їх до злочинної діяльності. Застарілою є думка, що більшість правопорушень вчиняються дітьми з неповних сімей, сиротами або ж дітьми, що позбавлені батьківської опіки.

Правопорушення як дія, для неповнолітніх досить часто є проявом сміливості та самоствердження. І під час скоєння правопорушень, діти навіть не замислюються про наслідки своїх протиправних дій. Тому, після проголошення вироку судом, більшість з них замикаються в собі, стають розгубленими, заляканими, не тямущими що робити далі. Результатом такого стану, як визначає практика, виступають повторність вчинених кримінальних правопорушень, неможливість в подальшому пристосуватися до законослухняного суспільства, неможливість знайти гідного місця працевлаштування тощо. І вже завдання органу пробації полягає в тому, щоб, з урахуванням вікових та психологічних особливостей цих неповнолітніх, забезпечити їх подальший нормальний фізичний і психологічний розвиток, провести профілактику агресивної поведінки, викликати мотивацію до позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків.

Сутність пробації полягає в запровадженні певного кола обмежень та обов'язків, що накладаються судом на правопорушника з метою його соціальної реабілітації. Законодавчим визначенням пробації є система наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішен-

ням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, і забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про пробачію» від 05.02.2015 № 160-VIII, пробачія це – система наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовуються до засуджених за рішенням суду та відповідно до закону, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, і забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Згідно зі статтею 12 вищезазначеного Закону, пробачія щодо неповнолітніх (стосовно осіб віком від 14 до 18 років) здійснюється з урахуванням вікових і психологічних особливостей неповнолітніх.

Позитивним моментом ювенальної пробачії є те, що ресоціалізація й виправлення засуджених неповнолітніх відбувається в громаді, без ізоляції від суспільства, відриву від сім'ї, спілкування з однолітками, що запобігає завданню шкоди психоемоційному стану особи та не призводить до деформації свідомості й цінностей.

Принципами системи органів кримінальної юстиції щодо неповнолітніх мають слугувати: 1) автономність у системі правосуддя; 2) права дитини як основа її формування; 3) альтернативність у виборі заходів, відмінних від покарань; 4) профілактика правопорушень; 5) захист держави, суспільства, особи; 6) залучення громадськості та сім'ї в процес перевиховання й ресоціалізації.

Крім загальних наглядових заходів, у рамках соціально-виховної роботи, уповноважені органи з питань пробачії додатково забезпечують:

- реалізацію заходів у рамках соціально-виховної роботи спільно з органами і службами у справах дітей спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень;

- залучення неповнолітніх до навчання та здобуття ними повної загальної середньої освіти;

- залучення до соціально-виховної роботи батьків або законних представників, якщо виникає така потреба;

- обмеження спілкування з дорослими суб'єктами пробачії шляхом встановлення окремих днів відвідування для неповнолітніх та повнолітніх суб'єктів пробачії (у підрозділах, де на обліку перебувають обидві категорії);

- використання в роботі програм, методик та інструментів, призначених для неповнолітніх.

Уповноважені органи з питань пробачії використовують такі інструменти для роботи з неповнолітніми суб'єктами пробачії:

– оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення неповнолітніми (наказ Міністерства юстиції України від 03.12.2018 № 3787/5)

– пробачійні програми «Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин» (наказ Міністерства юстиції України від 11.06.2018 р. № 1797/5);

– пробачійна програма «Формування життєвих навичок» (наказ Міністерства юстиції України від 23.10.2019 р. № 3235/5).

Впроваджено національну модель ювенальної пробачії в 14 містах (Дніпро, Кривий Ріг, Маріуполь, Житомир, Запоріжжя, Мелітополь, Київ, Кропивницький, Львів, Миколаїв, Одеса, Полтава, Рівне, Харків) функціонують сектори ювенальної пробачії, 9 з яких (Дніпро, Маріуполь, Житомир, Мелітополь, Київ, Львів, Миколаїв, Одеса, Харків) відкрито та облаштовано за сприяння уряду Канади. Сектори ювенальної пробачії розташовані в окремих приміщеннях та у більшості з них наявні кімнати для групових та індивідуальних занять з неповнолітніми, в яких проводяться консультації психолога сектору, пробачійні програми, культурно-масові та інші заходи спрямовані на профілактику правопорушень та досягнення цілей пробачії. Діяльність таких секторів спрямована на реалізацію пробачії щодо неповнолітніх, у ході здійснення якої виключено контакти із повнолітніми правопорушниками.

Центри за стандартом ефективної моделі ювенальної пробачії, відповідно до даних Міністерства юстиції України, втілюють свої завдання та функції у формі оцінювання ризиків і потреб неповнолітніх, складають досудову доповідь щодо таких осіб, формують процедури роботи персоналу ювенальної пробачії, розробляють методики гендерно-орієнтованої роботи з неповнолітніми, когнітивно-поведінкового підходу, мотиваційного консультування та корекційно-профілактичні програми «Управління гнівом», «Учимося керувати емоціями», «Вибір до змін», «Життєві навички». Крім того, вже розроблені спеціальні інструменти пробачії з огляду на вікові та соціально-психологічні особливості цієї категорії засуджених: оцінювання ризику повторного кримінального правопорушення, досудова доповідь, пробачійні програми.

Привертає увагу такий вид пробачії, як пенітенціарний, що проявляється в наданні соціальної допомоги неповнолітнім, які звільняються з місць позбавлення волі. Але, на жаль, на підтвердження ефективності пробачійної служби в цьому напрямі неможливо навести статистичні дані. Згідно статті 11 Закону України «Про пробачію» від 05.02.2015 № 160-VIII пенітенціарна пробачія - це підготовка осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний

строк, до звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання. Зазначена стаття передбачає, що орган пробації спільно з державними органами та органами місцевого самоврядування сприяють засудженим, які готуються до звільнення, у:

- визначенні місця проживання після звільнення;
- влаштуванні до спеціалізованих установ для звільнених;
- госпіталізації до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують стаціонарної медичної допомоги;
- працевлаштуванні працездатних осіб.

Отже, ювенальна пробація є дієвою системою наглядових, соціальних, виховних і профілактичних заходів, яка дає змогу здійснювати ефективне запобігання злочинності неповнолітніх, актуальним залишається пенітенціарний вид пробації, а саме підготовка неповнолітніх осіб, які звільняються з місць позбавлення волі.

Резніченко Г.М. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ДОСУДОВОЇ ДОПОВІДІ	108
Руденко А.А., Собко Г.М. ПРОБЛЕМИ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ	110
Руденко В.І. ПЕНІТЕНЦІАРНА ПРОБАЦІЯ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	112
Свинаренко Ю.П., Шкута О.О. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ.....	116
Северіна А.О., Собко Г.М. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	119
Семенишин М.О. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ ПРИ ВИКОНАННІ ПОКАРАНЬ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	122
Слободянюк А.В., Собко Г.М. ОСОБЛИВОСТІ ПРОБАЦІЇ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА США	126
Собко Г.М. МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕДІАЦІЇ ЯК ФУНКЦІЯ ПРОБАЦІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	130
Устюжанінова О.Т. ІНДИВІДУАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗАСУДЖЕНИМИ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	134
Чекмарьова І.М. ПРОБАЦІЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ.....	137
Черненко А.П., Шиян А.Г. ЧИ Є ПРЕДСТАВНИК ПЕРСОНАЛУ ОРГАНУ ПРОБАЦІЇ СУБ'ЄКТОМ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ?	140